

דבר העורכים

אנו שמחים ונרגשים להציג את הגיליון הראשון של כתב העת "ניהול ומדיניות ציבורית" ומאמינים כי כתב עת אקדמי המוקדש למדיניות ציבורית על היבטיה השונים הוא צורך השעה. הדיון האקדמי בסוגיות של ממשל, ניהול ומדיניות ציבורית ראוי לבמה ייעודית, מקצועית ועצמאית – במיוחד בתקופה זו, שבה שאלות אלה עומדות במרכז השיח הציבורי והפוליטי בישראל. כתב העת שואף לגשר בין המחקר האקדמי לעולם קבלת ההחלטות, ולהנגיש ידע מחקרי רלוונטי לקהל הרחב של חוקרים, מקבלי החלטות ואזרחים מעורבים. גיליון זה עוסק בשאלה מרכזית אחת, אשר נדונה בגרסאות שונות בכל אחד מן המאמרים המוצגים בו: כיצד מצליחה החדשנות, אם בכלל, לחלחל ממרכז הכלכלה והמדינה אל שוליה? מי נהנה מפירות הצמיחה, ומי נשאר מאחור?

המאמר הראשון בגיליון, מאת רפאל בראל, שרון חדד, לירן מימוני, רן בן-מלכה ורעות מגידוש, עוסק בשאלת השתלבותם של אזורי הפריפריה בצמיחה הכלכלית המונעת על ידי חדשנות בישראל. הממצאים מראים כי הפריפריה אמנם מסתגלת למגמת החדשנות הלאומית, אך קצב הסתגלותה איטי מדי בהשוואה למרכז, וכך הפערים אינם נסגרים. המסקנה היא שמדיניות חדשנות ארצית כללית, שאינה מותאמת לפריפריה, עלולה דווקא להעמיק את הפערים האזוריים שהיא נועדה לצמצם.

המאמר השני, מאת שרון חדד, מציג מסגרת מיקרו-כלכלית להבנת "מלכודת החדשנות" של עסקים קטנים ובינוניים. המאמר מציג שתי מגבלות העומדות בפני עסקים אלה – מגבלת המימון ומגבלת הזמן הניהולי, אשר יוצרות כשל שוק מערכת. כמענה מעשי מציג המאמר את תוכנית סוכני החדשנות: הכשרת סטודנטים כיועצי שטח שיסייעו לעסקים קטנים לסגור פערי ידע, זמן ומימון בריזמנית.

המאמר השלישי, מאת אלירן סולודוחה וסתו רוזנצוויג, עוסק בהשפעת ההרכב המגדרי של הצוות היזמי וצוות ההנהלה בסטארט-אפים ישראליים על ההסתברות לבצע אקזיט. ממצאי המחקר מעלים תמונה מורכבת: נוכחות נשים בצוות היזמי קשורה בהסתברות נמוכה יותר לביצוע אקזיט, ואולם כאשר לצד היזמיות פועלת גם שכבת ניהול נשית, ההסתברות לאקזיט עולה שוב. המסקנה היא שהמגדר הנשי אינו "חיסרון" מובנה של הסטארט-אפים, אלא גורם שהשפעתו מותנית במבנה הארגוני.

המאמר הרביעי, מאת נירית פריאנטה, בוחן את הטמעת רפורמת הגפ"ן ב-18 בתי ספר, וחושף פער בולט ועקבי: היעדים המינהליים של הרפורמה, כגון ניהול תקציב, גיבוש תוכנית עבודה וארגון מערכת השעות, הוטמעו במלואם בכל בתי הספר; ואילו יעדיה הפדגוגיים – הוראה דיפרנציאלית ושיפור הישגי התלמידים, הוטמעו באופן חלקי וסמלי

בלבד. ההסבר לכך הוא שארכיטקטורת הרפורמה עצמה מכוונת את המשאבים ואת מנגנוני הבקרה כמעט באופן בלעדי ליעדים המינהליים.

המאמר החמישי, מאת אוהד שקד, בוחן את תגובותיהם של בעלי העסקים הקטנים והבינוניים בישראל לרצף משברים חסר תקדים: ממגפת הקורונה אל מלחמת חרבות ברזל. הממצא המרכזי הוא שאמון מוסדי מנבא נכונות של בעלי העסקים להשקיע לטווח הארוך, וקשר זה מתווך על ידי תקווה, ולא על ידי הפחתת דחק או איודאות. המסקנה היא שרשת ביטחון פיננסית לעסקים אינה מספיקה, אלא ששקיפות והוגנות ממשלתית הן תנאי הכרחי.

המאמר השישי, מאת רחלי ברכר, נחומי מלוביצקי-יפה, איתי סנד וגילה מנחם, בוחן את מוסר המס בקרב עוסקים עצמאים חרדים. הממצא המפתיע הוא שהמנבא החזק ביותר של מוסר המס אינו השמרנות הדתית או מידת ההקפדה ההלכתית, אלא תחושת השייכות למדינת ישראל. ממצא זה בלט במיוחד בקרב הדור הצעיר. המסקנה היא שחזוקת תחושת השייכות למדינה, ולא רק הידוק האכיפה על עבירות מס, עשוי להיות מנוף אפקטיבי לשיפור מוסר המס.

ששת המאמרים, שונים ככל שיהיו בגישתם המתודולוגית ובשאלות המחקר שלהם, משתתפים בדיון משותף: מי מרוויח מהחדשנות? מה קובע את גבולות הנגישות אליה? ומהו הבסיס הפסיכוסוציאלי שעליו נשענים יחסי האזרח והמדינה? הפריפריה הגאוגרפית, העסק הקטן, האישה היזמית, רפורמת החינוך שמבטיחה שינוי פדגוגי ומספקת בפועל שינוי ניהולי בלבד, בעל העסק שנושא את משבר האמון מול המוסדות, והעוסק העצמאי החרדי שמוסר המס שלו מגולם בתחושת השייכות למדינה – אלה הם פניה השונות של שאלה אחת: כיצד מדיניות ציבורית יכולה לממש את הפוטנציאל שלה, ולא להסתפק בציות פורמלי לנהלים? ששת המאמרים מסרבים לקבל את הפערים האלה כנתונים קבועים, ומציעים, כל אחד בדרכו, מסגרות ניתוח וכלי התערבות שיכולים לשנות את התמונה.

כתב העת "ניהול ומדיניות ציבורית" שואף לגשר בין המחקר האקדמי לבין עולם המדיניות הציבורית. הגיליון שבידיכם מבטא שאיפה זו במובהק, הן בבחירת השאלות שהמחקרים מציבים והן בנכונותם להציע המלצות ישימות: מדיניות אזרחית המביאה בחשבון גורמים מערכתיים, תוכנית סוכני חדשנות שתגיע ישירות לעסקים שבשוליים, תמריצים רגולטוריים שיקדמו ייצוג נשי במוקדי קבלת ההחלטות, עיצוב רפורמות חינוכיות שיכללו מרכיבי הטמעה פדגוגיים ולא רק ניהוליים, תקשורת שקופה והוגנת של מוסדות הממשלה עם בעלי עסקים בעיתות חירום, ומדיניות מס שתטפח תחושת שייכות ושוויון בקרב אוכלוסיות מיעוט. הקהל האקדמי ומקבלי ההחלטות כאחד יוכלו למצוא בגיליון זה חומר למחשבה ולפעולה.

אנו מודים לכותבים ולכותבות שתרמו את עבודתם לגיליון זה, ולשופטים האנונימיים שסייעו לחדד ולשפר כל מאמר.

המערכת